

Gyutai Csaba

A máig élő Székely apokalipszis

Ferenczes István, József Attila-díjas költő a közelmúltban Zalában több helyütt hangulatos közönségtalálkozókon mutatta be az általa szerkesztett, nívós Székelyföld című csíkszeredai folyóiratot.

Most nem a különösen nagy példányszámban – 1900 – megjelenő, egyik legjobb, legszínvonalasabb, magyar kulturális lapról szólnék, hanem az alapító főszerkesztő egyik legjelentősebb munkájáról, a Székely apokalipszis című riportregényről.

A mű különösen aktuális, hiszen a trianoni tragédiából következően számos esemény mérgezte múltunkat és teszi gyötrelmessé jelenünket. S különösen így van ez az elcsatolt területeken...

Most a 90. évforduló és az újonnan elfogadott nemzeti összetartozásról szóló törvény alkalmat kínál számunkra arra is, hogy a magyar történelem egyik legtragikusabb eseményének irodalmi vetületeibe is beletekintsünk. Itt nem a bőséges irredenta romantikára gondolok, hanem az olyan nagyszerű teljesítményekre, amelyet Ferenczes Székely apokalipszis című riportregénye is jelent.

A második bécsi döntéssel az anyaországhoz visszakerült Észak-Erdélyt Magyarországnak nem sikerült megtartani. Az újbóli elvesztést kísérő történések sorában borzalmában, tragikusságában mindenképpen kiemelkedett a Csíki-medencébe bevonuló román Maniugárda dúlása. Az embertelenül fosztogató szabadcsapat örökre keserű nyomokat hagyott a csíki székelység lelkében.

Ezt a szomorú időszakot dolgozta fel riportregényében Ferenczes István.

Igyekezett minden élő szemtanút, érintettet szólásra bírni. Fizikailag is hatalmas teljesítmény lehetett az eseményeket átélők összegyűjtése, és ennél még nagyobb a velük élő félelem legyőzése. Az emlékezet ugyan néha kissé megváltoztatta az események menetét, de a több szereplő által elmesélt történetből végül mindig ugyanaz a kép rajzolódik ki.

A románok 1944. augusztus 23-án kiugrottak a háborúból és a német oldalról átálltak az oroszokéra. A front és a Vörös Hadsereg Székelyföldön való átvonulását követően a Maniu-gárda úgynevezett „partizánvadász” céllal végigrabolta, dúlta a székely falvakat. Valójában azonban nem bujkáló partizánokat kerestek – ilyenek nem is voltak –, hanem, mintegy bosszúként a 2. bécsi

döntésért, elsősorban a magyarokon akartak elégtételt venni a terület időleges elvesztéséért. A regényből kiderül, hogy magyar katonai felszerelést, ruházatot, magyar jelképeket, fegyvereket kerestek. Ha egy, a háborúban elszegényedett csíki parasztemberen meglátták a jó minőségű magyar katonaiöltözetet, sokszor éppen szántás közben, akkor jó a ruha viselője vagy megúsza egy kiadós veréssel, vagy rosszabb esetben az életével is fizethetett. A magyar trikolorszalagot megettették, a fegyverért halál járt, még ha 84 éves öregasszonynál találtak is puskát.

Csíkszentdomokoson 11 embert végeztek ki az új román honfoglalók. Az ő történetüket alaposan megismerjük, és olvasóként szinte velük szenvedjük végig. Mindezt az első 100 oldalon megdöbbentőnek találtam, azt követően viszont az ismétlődő borzalmak már nehézkessé tették az átélést.

Ferenczes István jól tudja, hogy a történelemben nem minden fehér és fekete. Nem minden román volt gárdista, közöttük is voltak tisztességes magyarbarát emberek. Igaz, hogy ők általában vegyes házasságban éltek. Ezekre is találunk példákat a regényben.

A mű maga a hűség. Hűség a szülőföldre, hűség a családnak, hűség a székelységhez, hűség a nemzethez és természetesen a történelmi pontosságához. Ahogy egy másik írásában vall erről: „A sokasághoz ragaszkodni: kötelesség, kötelezettség, hűségnek lenni a kevesekhez: jog... de enélkül az emberségpróbáló hűség nélkül egyetlen leírt sorod sem lehet igaz”. Mindebből könyvével, könyvében maga is szép példát mutat.

A regény izés székely nyelvjárásban íródott. Ettől azonban a hazai olvasó számára sem avítas a szöveg, sőt inkább a patinája erősödik. Ferenczes jó érzékel folytatja azt az erdélyi prózai, elmesélő hagyományt, amelynek Tamási, Nyíró és Wass Albert voltak a legnagyobb mesterei.

Bevezetésként a kötetben a témához illeszkedően négy rövidebb írás is található. Figyelemreméltó, hogy a könyv teljes tartalma részletekben már megjelent a 90-es évek elején Erdélyben. Valljuk meg őszintén, Ferenczes szövegei a román nemzeti önképre némi „szepelőt” is felrajzoltak. Ennek ellenére a véleményszabadság ottani, korabeli fokát is jól jelzik, hogy a szövegek nyilvánosságot kaphattak. Gondoljunk csak el, hogy Magyarországon például Rózsás János Gulag-regénye, a Duszja nővér, csak 1995-ben jelenhetett meg. A munkásárság tevékenységét bemutató őszinte írással pedig napjainkban is csak elvétve találkozunk. Romániában a múlttal való szembenézés mintha nyíltabban elindult volna – ott már lusztrációs törvényt is elfogadtak –, mint nálunk, és ebben a folyamatban az erdélyi magyarság úttörő szerepet játszott.

A könyvben a szörnyűségek egész tárházával találkozunk: 14 éves gyerekeknek kell részt vállalni a halottak eltemetéséből, a méltó végtisztességet

nem kapják meg a kivégzettek. A visszaemlékezések pasztikusán, drámai erővel adják vissza a megalázott, kifosztott falu, Csíkszentdomokos felajzott hangulatát. Ezt a szép felcsíki települést csak arról szokta az átlag magyar ember megjegyezni, hogy itt született a székelyek „pápája”, „Mindszentyje”, az erkölcsi tartás, a nemzeti kitartás őszinte, nagy alakja, a kommunizmus, ateizmus és a magyargyűlölet elleni harc apostola, Márton Áron katolikus püspök. Ideje Ferenczes István szövege után erre a büszke magyar falura másként is tekintenünk: Csíkszentdomokos megalázottságában is az erkölcsi tartás szimbóluma, a székely apokalipszis egyik legfontosabb helyszíne.

A Maniu-gárda, az elbeszélők szerint nagyon szedett-vedett társaság volt. Mérnök, tanár és egyszerű parasztember egyaránt előfordult közöttük, de az egyik megszólaló így együtt, nagy csürhének nevezte őket. Az érzéketlen gonoszsággal, féktelen terrorral megjelenő horda tagjai között is voltak azonban érző és Istent féltő emberek, akik felmérték a gyilkosságok erkölcsi terheit és megszólalt lelkükben az örök fékezőerő, a lelkiismeret.

Céljuk mindenféleképpen a megfélemlítés, az új hatalom erejének és brutalitásának érzékeltetése volt. Ami akkor talán időlegesen sikerülhetett a román főhatalomnak, az mára megtörik a székely-magyar öntudat gátján, mely az egész világ előtt a helytállás, a kitartás, az erős nemzettudat szimbóluma lett.

Csíkszentdomokoson, a Gábor kert nevű falurészen, a gyilkosságok helyszínén, emlékművet emeltek az áldozatok emlékére. Az igazi, ércnél maradóbbr emlék azonban Ferenczes István megrázó, felkavaró regénye.

(Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2002.)